

NABATİLER

Petra'da Nabatiler dönemine ait bir insan heykelinin baş kısmı

landıkları dil ve kültürleriyle Araplar'a da ha yakındırlar. Kral ve kraliçelerinin Hâris, Mâlik, Zeyd, Ubâde, Şükayle ve Cemile gibi Araplar'la ortak adlar kullandıkları görülmektedir. Bugünkü Arap yazısı da Nabatî yazısının geliştirilmiş şeklidir (bk. ARAP [Yazı]).

Nabatîler Duşara (Zü'ş-Şara "Petra'nın doğusundaki dağlık bölgenin sahibi") adında üstün tanrıya ve onun yanı sıra ikinci derecede birçok tanrıya inanıyorlardı. Bunların en önemlileri Câhiliye Arapları'nın da tapındıkları Lât, Menât, Hübel ve Uzzâ idi. "İlâh" anlamında Allah kelimesini de kullanan Nabatîler'in Grek panteonundan etkilendikleri ve bazı hükümdarlarını tanırlaştırdıkları görülmektedir.

Hız Peygamber döneminde bir kısım Nabatîler kervanlarla Medine'ye mal getirir, bazan selem akdiyle alışveriş yaparlardı (Buhârî, "Selem", 7; "Megâzi", 80; Müslim, "Tevbe", 53). İbn Abbas, Kureyş'in aslında Kûsî yani Nabatî bir kabile olduğunu söylerdi (İbnü'l-Esîr, *el-Nihâye*, IV, 207-208; V, 8). Bununla birlikte Nabatîler Araplar'ca hor görülür, Nabatî (Nabatî) sözü hakaret anlamı ifade ederdi. Ancak bu biraz da onların değişen hayat tarzlarıyla ilgili olmalıdır. Nitekim Hz. Ömer fetih için yola çıkan askerlere, "Şehirlerde Nabatlaşmayın" (Nabatîler'in yaptığı gibi şehirlere yerleşerek mala mülke değer verip fütuhat hevesinizi kaybetmeyin) derdi (a.g.e., V, 9).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, IV, 207-208; V, 8, 9; *Li-sânü'l-'Arab*, "nbt" md.; v. Soden, *AHW*, II, 697; Buhârî, "Selem", 7, "Megâzi", 80; Müslim, "Birr", 118-119, "Tevbe", 53; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 3-5, 38-39, 194; II, 8; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 51; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 228, 230, 375, ayrıca bk. İndeks; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *Müsned* (nşr. Hüseyin Selîm Esed), Dimâşk - Beyrut 1404/1984, II, 505; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 197-198, 206,

207, 291-292, 560, 611; Kurtubî, *el-Câmi'*, VIII, 115, 223; M. Şemseddin [Günaltay], *İslâm Tarihi*, İstanbul 1338-41, s. 95 vd.; Ronart, *CEAC*, s. 408-409; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, III, 5 vd.; C. Zeydân, *el-'Arab kable'l-İslâm*, Beyrut, ts. (Dârü mektebeti'l-hayât), s. 91 vd.; *Ancient Near Eastern Texts* (ed. J. B. Pritchard), New Jersey 1969, s. 298, 299, 300; *Josephus Complete Works* (trc. W. Whiston), Michigan 1970, s. 94, 290, 293-294; A. R. Millard, "Nabataeans", *NBD*, s. 858-859; M. Beyyûmî Mehrân, *Dirâsât fi târihi'l-'Arabi'l-ka-dim*, Riyad 1400/1980, s. 493 vd.; Hitti, *İslâm Tarihi*, I, 28, 72, 75, 105 vd.; Şinasi Gündüz, "Câhiliye Dönemi Arap Politeizmine Nabatîlerin Etkileri", *Dinler Tarihi Araştırmaları-I*, Ankara 1998, s. 355 vd.; S. Cohen, "Nabataeans", *IDB*, III, 491-493; E. Honigmann, "Nabatîler", *İA*, IX, 1-3; G. A. Cooke, "Nabataeans", *ERE*, IX, 121-122; Tâlib Yâ-zîcî, "Arap (Sanat)", a.e., III, 310; D. F. Graf - T. Fahd, "Nabat", *EI²* (İng.), VII, 834 vd.

AHMET AĞIRAKÇA

NÂBÎ

(نابى)

(ö. 1124/1712)

Hikemî şiirin divan edebiyatındaki en önemli temsilcisi, şair.

1052'de (1642) Ruha'da (Şanlıurfa) doğdu. Asıl adı Yûsuf olmakla beraber Nâbî mahlasıyla tanındı. Gaffarzâde veya Karakapıcılar ailesine mensup olduğu hakkında söylentiler vardır. Kardeşi Seyyid Ahmed'in el yazması bir *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'nin iç kapağına yazdığı kayıttan anlaşıldığına göre babasının adı Seyyid Mustafa, dedesi Seyyid Mahmud, dedesinin babası Seyyid Muhammed Bâkir ve onun babası Şeyh Ahmed-i Nakşibendî'dir. Ayrıca başka erkek ve kız kardeşlerinin bulunduğu bilinmektedir (Diriöz, *Eserlerine Göre Nâbî*, s. 32). Nâbî de *Hayriyye*'sinin baş tarafında oğluna, atalarının ilim sayesinde yüksek mertebelere ulaştıklarını ve nesebinin ünlü olduğunu hatırlatmaktadır. Çocukluğunu ve ilk gençlik yıllarını Urfa'da geçiren Nâbî'nin burada iyi bir eğitim aldığı, Arapça ve Farsça öğrendiği anlaşılmaktadır. Bir rivayete göre, erginlik yaşlarında iken Yâkub Halife adında bir şeyhe intisap ederek tasavvufa yönelmiş, bir süre çobanlığını yaptığı bu şeyh onu İstanbul'a gitmesi için teşvik etmiş, bir başka rivayete göre ise Urfa'da arzuhalçilikle meşgulken mutasarrıfın dikkatini çekerek onun telkiniyle 1076'da (1666) İstanbul'a gitmiştir.

Bir şiirinden, önceleri İstanbul'da aradığını bulamamaktan dolayı hayal kırıklığına uğradığı, fakat çok geçmeden Sultan IV. Mehmed'in musâhibi Damad Mustafa

Paşa ile tanıştığı ve onun ölümüne kadar (1098/1687) süren bu dostluk sayesinde oldukça rahat bir hayata kavuştuğu öğrenilmektedir. Bir ara ikinci vezirlik pâyesine de ulaşan paşanın onu kendisine divan kâtibî seçmesinden sonra Nâilî gibi çağının büyük şairleri tarafından tanınmaya ve şairleri takdir edilmeye başlandı. IV. Mehmed'in yakın çevresine girdiği bu dönemde Musâhib Mustafa Paşa'nın maiyetinde Lehistan seferine katıldı ve Kamaniçe'nin fethi üzerine iki tarih düşürdü. Bunlardan biri kale kapısına da işlenmiştir. Padişahın Edirne'de bulunduğu 1086 (1675) yılında şehzadeler için düzenlenen ihtişamlı sünnet düğününe katılan Nâbî on beş gün devam eden bu şenlikleri *Sûrnâme*'sinde âdeta bir belge niteliğinde anlatır (Levend, s. 5).

1089'da (1678-79) Nâbî hac farızasını eda etmek için padişaktan izin alınca Mısır Valisi Abdurrahman Abdi Paşa'ya bu konuda bir de ferman yazılmıştır. Himaye ettiklerinden biri olup sonradan sadrazamlığa kadar yükselen Râmi Mehmed'i de yanına alarak Urfa yoluyla Medîne-i Münevvere'ye varan Nâbî'nin, "Sakin terk-i edebden küy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu" mısırıyla başlayan ünlü na't-gazelini bu sırada kaleme aldığı kabul edilmektedir. Hac dönüşünde Mustafa Paşa'nın kethüdâlığına yükselen şairin *Tuhfetü'l-Haremeyn* adlı eseri bu seyahatin mahsulüdür. Kendi arzusuyla paşanın kethüdâlığından ayrılınca çevresinin vefasızlığı yüzünden sitemlerle dolu "Kaside-i Azliyye"sinin yazarı Nâbî, Mustafa Paşa kaptan-ı deryâlıkla saraydan uzaklaştırıldığı zaman (1094/1683) maiyetinde giderek onun 1098 (1687) yılında ölümüne kadar Boğazhisar'da (Seddülbahir) kaldı. Ardından Halep'e yerleşen şair burada evlenip devletin kendisine sağladığı maaşla tahsis edilen mâlikânede rahat bir hayat sürdü. Oğulları Ebûlhayr Mehmed Çelebi ve Mehmed Emin burada dünyaya geldi. Nâbî, II. Süleyman'ın ve II. Ahmed'in tahta çıkışına sessiz kalmasına rağmen 1106'da (1695) padişah olan II. Mustafa'ya ve 1114'te (1703) tahta oturan III. Ahmed'e birer cülûs kasideyi yolladı (Nâbî, *Divan* [haz. Ali Fuat Bilkan], I, 39-55). Halep'te Hacı Ali Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa, Daltaban Mustafa Paşa gibi yüksek mevkilere tayin edilen dostlarına kasideler yazdığı bu dönemde ünlü eseri *Hayriyye*'yi tamamladı. III. Ahmed de eskiden beri tanıyıp sevdiği Nâbî'ye armağanlar gönderdi. Ancak Çorlulu Ali Paşa sadârete getirilince (1117/1706) mâlikânesi elinden alınmış ve aylığı kesilmişse de bu du-

rum çok sürmemiştir. “Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz” mısraı ile başlayan gazelini bu günlerde yazdığı söylenir.

Halep valisi iken 1121’de (1710) ikinci defa sadrazamlığa getirilen Baltacı Mehmed Paşa, İstanbul’a giderken Nâbî’yi de beraberinde götürdü. Bu vesile ile şairin yazdığı methiye İstanbul hasretini başarılı bir şekilde dile getirmektedir. Nâbî, bu son İstanbul devresinde özellikle şiir ve kültür çevrelerinde zamanın şeyhü’ş-şuarâsı olarak kabul edilmiş, büyük bir takdir ve hayranlık görmüştür. Nitekim Sâbit ve Seyyid Vehbî gibi çağın önemli şairleri Nâbî’nin İstanbul’a gelişini memnuniyetle karşıladılar. Bu devrede Darphâne eminliğiyle görevlendirilen, bir süre sonra da başmukabelecilik ve mukâbele-i sūvârî mansıplığına getirilen Nâbî, derlediği *Münşeât*’ını gözden geçirerek ona bir mukaddime yazmıştır. Ayrıca Seyyid Vehbî, Nedîm ve Mustafa Sâmi Bey gibi şairlerle müşââreleri de bu devreye rastlar.

1712 baharında ağır şekilde hastalanan Nâbî Farsça bir tarih kitabı yazdı. Ölümüne işaret eden bu kıta bazılarınca onun ermişliğine yorumlanmıştır (Diriöz, *Eserlerine Göre Nâbî*, s. 120). Nâbî 6 Rebûlevvel 1124 (13 Nisan 1712) tarihinde vefat etti ve Üsküdar’da Karacaahmet Mezarlığı’nda

Miskinler Tekkesi sofasına defnedildi. “Zelîhâ-yı cihandan çekti dâmen Yûsuf-ı Nâbî” ve, “Gitti Nâbî Efendi cennete dek” mısraları onun ölümüne düşürülmüş tarihlerdendir.

Kaynakların belirttiğine göre Nâbî hoşsohbet, kültürlü, zeki, çok güzel konuşan, şiire kazandırdığı hikemî tarz dolayısıyla kendisinden sıkça söz edilen bir sanatkârdır. Türkçe divanının mukaddimesinde bazı manzumelerinin tamamlanmadığını, beyitler üzerinde sık sık düşünüp çalıştığını ve düzeltmeler yaptığını, bu yüzden bazı şiirlerinin diğerlerinden daha güzel olduğunu vurgulayan Nâbî, anlamı ön planda tuttuğu manzumelerinde hem düşünen hem düşünmeye sevkeden ifadelere sahip bulunduğu Türk şiirindeki hikemî tarzın temsilcisi olarak görülmüştür. Nitekim sosyal meselelere işaret edip onları eleştirirken çözüm yolları da önerir. Ayrıca müzikle ilgili olan şairin kendi gazellerinden birini rehavî makamında bestelediği kaydedilmektedir. Nâbî’nin didaktik nitelikli şiirlerinde mevcut dünya ve hayat görüşü, ondan sonra bu tarzda şiir yazarların çoğalmasına ve Nâbî okulu diye adlandırılacak hikemî bir şiir okulunun doğmasına yardımcı olmuştur. Bu çerçevede şiir yazarlar arasında Râmi Mehmed Paşa, Nedim, Mustafa Sâmi Bey, Seyyid Vehbî, Hâmî-i Âmidî, Münif Paşa ve Koca Râgıb Paşa kaydedilebilir. Şeyh Galib dışında Şinâsî’ye kadar gelen belli başlı klasik şairlerde Nâbî okulunun tesir ve nüfuzu açıktır. Ayrıca sebki Hindî’nin en başarılı mümessillerinden biri olarak kişiliğini ve sanat kudretini koruyabilen şairlerin de önemlilerindedir. Kendisinden öncekilerde ancak izleri hissedilen mahallîleşme cereyanı onun manzumelerinde daha açık şekilde görülür. Hemen bütün eserlerinde vuzuh göze çarpan sanatçı divan edebiyatının tefekkür şairi olarak kabul edilebilir.

Eserleri. A) Manzum Eserleri. 1. Divan. Birçok nüshası bulunan, Kahire’de (Bulak 1257) ve İstanbul’da (1292) basılan divanın en eski nüshası 1107 (1696) tarihli olup İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde kayıtlıdır (TY, nr. 5575). Şiir sayısı ve nitelik bakımından en mükemmeli ise Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki (nr. 1118) 1117 (1706) istinsah tarihli nüshadır. Bu nüshada yirmi dokuz kaside, sekiz yüz seksen sekiz gazel, bir terkihibend, beş tahmis, yüz elli altı tarih, on mesnevi, yüz on dört kıta, iki yüz on sekiz rubâî, altmış bir matla’, yetmiş dört müfred, yüz seksen altı muamma ve otuz lugaz bulunmaktadır.

Nâbî’nin en başarılı olduğu nazım şekli gazeldir. Onun şiir gücünü, kişiliğini, tefekkür ufkunun genişliğini, engin kültürünü, üslûp mükemmelliğini ve ifade rahatlığını en iyi gazelleri göstermektedir. Nâbî’nin fikir ve felsefesini daha açık biçimde ortaya koyan şiirleri divanın sonlarında yer alan kitalardır. Bunlarda çağının bazı olaylarıyla ilgili zarif ve imalı eleştirilerini, tevekkül ve feragatin kazandırdığı huzuru, bozuk düzenin sebep olduğu tedirginlik gibi birçok hususun kusursuz ifadesini bulmak mümkündür. Faiza Fouadel-Shofie Nâbî’nin gazelleri üzerine bir doktora tezi (1969, Edinburgh Üniversitesi), Lokman Bağçeci divandaki küçük mesneviler üzerine bir yüksek lisans tezi (2002, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) hazırlamıştır. Ali Fuat Bilkan da Gazi Üniversitesi’nde *Nâbî’nin Kasideleri ve Kasidediliği* adıyla bir yüksek lisans (1987), *Nabi’nin Türkçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)* adıyla da bir doktora çalışması yapmış (1993) ve *Divan*’ı ayrıca yayımlamıştır (İstanbul 1997). **2. Divânçe.** Türkçe divanın sonunda “Divânçe-i Gazeliyyât-ı Fârisî” başlığı ile yer alır (İstanbul 1292). Divânçede otuz üç gazel, biri divanın toplanma yılına işaret eden (1122/1710) iki tarih, aralarında Hâfız-ı Şîrâzî, Molla Câmî, Feyzî-i Hindî’nin de bulunduğu İran şairlerine yazılmış yirmi tahmis bulunmaktadır. **3. Hayriyye***. Asıl adı *Hayri-nâme* olup Nâbî’nin geniş okuyucu zümresince beğenilen ve şöhreti günümüze kadar gelen en önemli eseridir (Bulak 1257, 1276; İstanbul 1307; Paris 1857; İstanbul 1989). Didaktik karakteri, dine ve dinî vecibeleri yerine getirmeye yaptığı vurgu dolayısıyla klasik Türk edebiyatında önemli kabul edilen bu mesnevi üzerinde Mahmut Kaplan’ın hazırladığı doktora çalışması yayımlanmıştır (Ankara 1990). **4. Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn.** Abdurrahman-ı Câmî’nin aynı adlı eserinden yaptığı manzum çeviridir. Hadisler birer kıta halinde oldukça sade bir dille serbest olarak tercüme edilmiş, Necip Âsım (Yazıksız) eseri *Millî Tettebbular Mecmuası*’nda neşretmiştir (Bilkan, s. 28). **5. Hayrâbâd***. Ferîdüddin Attâr’ın *İlâhînâme*’sindeki bir hikâyenin genişletilmesinden ibaret bu mesnevi üzerinde Sibel Ülger bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1996, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). **6. Surnâme.** Tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde kayıtlı olan eser (TY, nr. 1774), IV. Mehmed’in emri üzerine şehzadeleri Mustafa ve Ahmed’in sünnetleri münasebetiyle 1086 (1675) yılında mesnevi tarzında yazılmıştır. 587 be-

Nâbî’nin Karacaahmet Mezarlığı’ndaki kabri

Nâbî'nin *Hayriyye* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Hüseyin Paşa, nr. 512)

nit olup Ağâh Sırrı Levend tarafından neşredilmiştir (İstanbul 1944).

B) Mensur Eserleri. 1. Tuhfetü'l-Haremeyn. Nâbî'nin 1089'da (1678-79) hacca gidişinden beş yıl sonra yazdığı eser XVII. yüzyılın süslü nesrine örnek teşkil eder (İstanbul 1265). Şairin hac yolculuğunu ayrıntılı biçimde anlattığı kitapta Türkçe, Farsça ve Arapça şiirler de yer alır. Eseri Mahmut Karakaş (*Tuhfetü'l-Haremeyn: Hac Hatıraları*, Şanlıurfa 1989) ve üzerinde doktora tezi hazırlayan Menderes Coşkun (*Manzum ve Mensur Osmanlı Hac Seyahatnâmesi ve Nâbî'nin Tuhfetü'l-Haremeyn'i*, Ankara 2002) yayımlamıştır. Seyfettin Ünlü'nün *Hicaz Seyahatnâmesi* adını taşıyan sadeleştirilmesi (İstanbul 1996) güvenilemeyecek kadar yetersizdir. M. Muhsin Kalkışım eseri dil yönünden incelemiştir (yüksek lisans tezi, 1988, Atatürk Üniversitesi). **2. Münşeât.** Şairin mektuplarını ihtiva etmekte olup Şehid Ali Paşa'nın tezkirecisi Abdürrahim Çelebi tarafından Ali Paşa'nın emriyle toplanmıştır. Nâbî, eserin baş tarafında bir konuyu on beş değişik şekilde anlatmak suretiyle süslü nesrin bir örneğini ortaya koymuştur. Eserde müellifin Râmi Paşa, Silâhdar İbrâhîm Paşa ve Amcazâde Hüseyin Paşa gibi şahsiyetlere yazdığı mektuplar bulunmaktadır. Türkiye kütüphanelerinde altmış ya-

kın nüshası bulunan eserin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki (Esad Efendi, nr. 3324) yazması müellif hattı olarak kayıtlıdır. **3. Fetihnâme-i Kamanîçe.** IV. Mehmed'in Lehistan'a yaptığı sefer esnasında manzum ve mensur olarak yazılmıştır. 1083'te (1672) fethedilen kaleye Nâbî, IV. Mehmed'le birlikte gitmiş ve Musâhib Mustafa Paşa'nın isteğiyle eserini kaleme almıştır. Kitap *Târîh-i Kamanîçe* adıyla neşredilmiştir (İstanbul 1281). Hüseyin Yüksel eser üzerinde bir yüksek lisans çalışması yapmıştır (1997, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). **4. Zeyl-i Siyer-i Veysî.** Veysî'nin yarım bıraktığı eseri tamamlamak üzere kaleme alınmıştır. Nâbî, Veysî'nin *Dürretü't-tâc** adlı siyerine iki zeyil yazmıştır. İlk Bedir Gazvesi'nden Benî Kaynakâ' Vak'ası'na, ikincisi Kaynakâ'dan Mekke'nin fethine (8/630) kadar cereyan eden olaylardan bahseder. İlk zeyil *Siyer-i Veysî* ile birlikte iki defa basılmış (Bulak 1248, 1284), yirmi yıl sonra kaleme alınan ikinci zeyil ise henüz yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nâbî, *Divan* (haz. Ali Fuat Bilkan), İstanbul 1997, I-II; a.m.f., *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., nr. 1264; a.m.f., *Harâbâd*, Süleymaniye Ktp., TY, nr. 5176; a.m.f., *Surnâme*, İÜ Ktp., TY, nr. 1774; a.m.f., *Târîh-i Kamanîçe (Fetihnâme-i Kamanîçe)*, İstanbul 1281; a.m.f., *Zeyl-i Siyer-i Veysî*,

Bulak 1248; a.m.f., *Hayriyye* (haz. İskender Pala), İstanbul 1989, hazırlayanın önsözü, s. 9-16; a.e. (haz. Mahmut Kaplan), Ankara 1990, hazırlayanın önsözü, s. 13-14; Mehmed Âsim, *Zeyl-i Zübdetü'l-es'âr*, İÜ Ktp., TY, nr. 2401, vr. 31^b; *Hadikatü'l-vüzerâ*, s. 128; Safâî, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 6189, s. 115-119; Şeyhî, *Vekâyü'l-fuzalâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 3216, s. 435; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, II, 628; Mehmed Tefvik [Mesnevihan], *Mecmûa-i Terâcim*, İÜ Ktp., TY, nr. 192, vr. 70^a; P. de Courteille, *Conseils de Nabî Efendi*, Paris 1857, s. 3-6; Ziya Paşa, *Harâbât*, İstanbul 1291, Mukaddime, I, 9; *Sicill-i Osmânî*, IV, 530 vd.; *Osmanlı Müellifleri*, II, 448 vd.; Gibb, *HOP*, III, 326; Ağâh Sırrı Levend, *Nabî'nin Surnâmesi*, İstanbul 1944, s. 5, 10; Abdülkadir Karahan, *Nabî: Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, İstanbul 1953; a.m.f., *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, İstanbul 1954, s. 230-232; a.m.f., "Nâbî'nin El Yazısı, İmzası, Mührü ve Surnâmesi'ne Dair", *TDED*, II/1-2 (1948), s. 133-140; a.m.f., "Nâbî", *İA*, IX, 3-7; a.m.f., "Nâbî", *TA*, XXV, 58-59; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, İstanbul 1976, II, 669-674; Mine Mengi, *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi: Nâbî*, Ankara 1987; Meserret Diröz, *Eserlerine Göre Nâbî*, İstanbul 1994, s. 32, 120, ayrıca bk. tür.yer.; a.m.f., "Nâbî'nin Ailesine Dair Yeni Bilgiler", *TK*, XIV/167 (1976), s. 28-33; Hüseyin Yorulmaz, *Divan Edebiyatı'nda Nâbî Ekolü: Eski Şiirde Hikemiyat*, İstanbul 1996; Ali Fuat Bilkan, *Nabî: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Ankara 1999; Necip Âsim, "Hadîs-i Erbaîn Tercümelere", *MTM*, II/4 (1331), s. 155-160; Asım Sönmez, "Şair Nabî'nin Bestekarlığı", *İleri Musiki Mecmuası*, XXI/250, Ankara 1969, s. 12-14; İskender Pala, "Erzurumlu İbrahim Hakkı'da Nabî Tesiri", *Osm.Ar.*, X (1990), s. 195-209.

ABDÜLKADİR KARAHAN

NÂBİGA el-CA'DÎ

(النابغة الجعدي)

Ebû Leylâ Kays b. Abdillâh b. Udes
b. Rebîa en-Nâbîga el-Ca'dî el-Âmirî
(ö. 65/685 [?])

Muhâdram şairlerden, sahâbî.

İsminin Abdullah, Hibbân veya Hassân olduğuna dair rivayetler de vardır. Necid'in güneyindeki Felec'de doğdu ve ömrünün önemli bir kısmını İslâm'dan önce yaşadı. Âmir b. Sa'saa kabilesinin Benî Ca'de koluna mensuptur. Muhârib adında bir oğlunun bulunması ve Leylâ diye bir kızının olmamasına rağmen Ebû Leylâ künyesini niçin aldığı bilinmemektedir. Benî Mecnûn'dan bir kadınla evlendi, ancak geçimsizlik yüzünden boşandı ve onu yergisine konu edindi (Cumahî, I, 129). Uzunca bir süre ara verdikten sonra İslâm döneminde yeniden şiire başlamasıyla dikkat çektiğinden kendisine "Nâbîga" (birden parlayan) lakabı verildi (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, V, 4-5).